

*Русецька Н.М., викладач природничих наук
вищої кваліфікаційної категорії
Житомирського агротехнічного фахову коледжу
Черній Р.О.,*

*аспірант кафедри екології та природоохоронних технологій,
Державний університет «Житомирська політехніка»*

*Демчук Л.І., канд. пед. наук, доцент
кафедри екології та природоохоронних технологій
Державного університету «Житомирська політехніка»
Ke_dlm@ztu.edu.ua*

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОСВІТИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК КЛЮЧ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Екологічна просвіта молоді — це процес формування екологічної свідомості, знань, культури та навичок, що спонукають до відповідального дбайливого ставлення до природи та раціонального використання ресурсів, аби забезпечити сталий розвиток суспільства. Вона включає виховання любові до природи, розуміння взаємозв'язків у природі та вміння діяти для збереження довкілля.

На формування екологічної просвіти впливають знання та переконання, у зв'язку з чим екологічні уявлення формуються у молоді в різних формах, включаючи теоретичну та практичну. І отримані таким чином знання, які згодом трансформуються в переконання, формують екологічну свідомість молоді.

В сутності екологічного виховання є дві сторони: перша – екологічна свідомість (просвіта), друга – екологічна поведінка. Ми ж у цій тезі розглянемо лише формування екологічної свідомості.

Визначаючи сутність екологічного виховання молоді в теорії, слід виділяти особливості цього процесу: 1) ступінчастість його характеру: а) формування екологічних уявлень, б) розвиток екологічної свідомості та почуттів, в) формування переконань у необхідності екологічної діяльності, г) вироблення навичок і звичок поведінки в природі, д) подолання в характері молоді людини споживчого ставлення до природи; 2) тривалість; 3) складність; 4) стрибкоподібність; 5) активність.

Метою екологічної просвіти молоді є частина природи та прагне її збереження для власного благополуччя та майбутніх поколінь. Екологічне виховання є складовою частиною морального виховання і представляє собою єдність екологічної свідомості, просвіти та поведінки, гармонійної з природою.

Основні завдання екологічної просвіти є:

✓ освітніх – формування системи знань про екологічні проблеми сучасності та шляхи їх вирішення;

✓ виховних – формування мотивів, потреб і звичок екологічно доцільної правової поведінки та діяльності, здорового способу життя;

✓ розвивальних – розвиток системи інтелектуальних і практичних умінь з вивчення, оцінки стану та поліпшення навколишнього середовища; розвиток прагнення до активної діяльності з охорони навколишнього середовища: інтелектуального (здатності до аналізу екологічних ситуацій), емоційного (ставлення до природи як до універсальної цінності), морального (волі та наполегливості, відповідальності).

Відповідальне ставлення молоді до природи – складна характеристика особистості, що виявляється в розумінні законів природи, які визначають життя людини, виражається в дотриманні моральних і правових принципів природокористування, в активній творчій діяльності з вивчення та охорони навколишнього середовища, пропаганді ідей правильного природокористування, в боротьбі з усім, що згубно відбивається на навколишній природі.

Зміст екологічної просвіти молоді включає в себе вивчення та аналіз системи правових норм (заборон і приписів) та правил охорони навколишнього середовища. Правила охорони навколишнього середовища містяться в нормативно-правових актах і в силу цього є правовими нормами. Вони специфічні за своїм змістом і відрізняються від правил безпеки (як загальних, так і спеціальних).

До основних понять екологічного виховання молоді належить поняття людини як біосоціальної істоти, тісно пов'язаної з середовищем існування, хоча і здатної подолати свою повну залежність від несприятливих природних умов і явищ. При вивченні питань, що стосуються людини, її здоров'я, відпочинку і праці, молоді люди підводяться до думки, що для їх нормального життя потрібні сприятливі природні умови, які потрібно зберігати і примножувати.

Велику пізнавальну і виховну роль у формуванні дбайливого ставлення молоді до природного середовища відіграє розкриття термінів «охорона природи» як діяльності, спрямованої на збереження і примноження природних багатств, «екологічна безпека», «екологічні злочини», «екологічна шкода» і т.д., тому що їх сутність, на жаль, не визначена в достатньому обсязі в коментарях закону.

Зміст моральних норм і правил поведінки молоді в природному оточенні розкриваються поступово, у міру вивчення питань правової охорони конкретних об'єктів природи. На наочних прикладах молодь вчиться розуміти, що заборонено робити в природі, щоб не викликати небажаних наслідків.

Екологічна просвіта молоді є ключовим елементом сталого розвитку та відбудови України, оскільки формує відповідальне ставлення до природи, сприяє впровадженню екологічно доцільної поведінки, раціональному використанню ресурсів та формуванню свідомих громадян, здатних забезпечити здорове довкілля для майбутніх поколінь.

Молодь може взяти участь в створенні громадських екологічних організацій, проведенні масових природоохоронних акцій, організації акцій щодо збереження біорізноманіття, проведення конкурсів, конференцій, фестивалів та виставок, організації екологічних таборів.

Студентська молодь є сприйнятливою до формування нових цінностей, то дуже важливо викладачам, які проводять заняття зі здобувачами, а також кураторам студентських груп подавати власний приклад екологічно свідомої поведінки. Згідно з теорією соціального наочіння А. Бандури, людина може вчитися не тільки завдяки власному досвіду, а й завдяки спостереженню за поведінкою інших людей.

Варто згадати завдання екологічної освіти, сформульовані С.Д. Дерябо, Л.І. Малинівської та В.А. Ясвіним:

1. Формування адекватних екологічних уявлень. Така система уявлень дає змогу студенту знати, що й як відбувається у світі природи, між людиною і природою, а також як слід учиняти з погляду екологічної доцільності.

2. Формування ставлення до природи. Сама по собі наявність екологічних знань не гарантує екологічно доцільної поведінки особи, для цього потрібне й відповідне ставлення до природи. Останнє визначає характер цілей взаємодії з природою, його мотиви, готовність вибирати ті або інші стратегії поведінки, іншими словами, стимулює вчиняти з погляду екологічної доцільності.

3. Формування системи вмінь і навичок (технологій) взаємодії з природою. Для того щоб діяти екологічно доцільно, людині слід уміти це робити: і розуміння, і прагнення виявляться недостатньо, якщо вона не зможе реалізувати свої бажання у власній системі дій. Опанування відповідних технологій та вибір оптимальних стратегій ставлення до оточуючих світу природи і дають змогу поступати з погляду екологічної доцільності.

Освіта для сталого розвитку має за мету формування світогляду, що базується на принципах сталого розвитку, систематизації та засвоєння інформації з питань сталого розвитку.

Сталий розвиток – термін, вживаний в соціології, економіці, загальній екології та суспільно-політичних науках для визначення типу розвитку суспільства, що базується на узгодженні темпів економічного та соціального розвитку з можливостями природних систем забезпечувати його мінеральними та біологічними ресурсами та можливостями біосфери асимілювати забруднення та негативні антропогенні впливи. Поняття «сталий розвиток» передбачає ощадливе ставлення до довкілля, коли люди братимуть від природи лише необхідне для їхнього життя, обов'язково зважаючи на те, чи зможе природа відновити даний ресурс.

Екологічна просвіта сприяє сталому розвитку України, бо молодь, навчена дбати про природу, стає майбутнім лідером, який прийматиме екологічно обгрунтовані рішення, усвідомлюючи, що охорона природи — це захист власного життя та здоров'я. Екологічна просвіта вчить ефективно та раціонально використовувати природні ресурси, що є основою сталого розвитку та зменшення негативного впливу на довкілля. Молоде покоління, виховане з усвідомленням екологічних проблем, впроваджуватиме в життя екологічні звички, такі як сортування сміття, економія води та електроенергії, що безпосередньо впливає на покращення довкілля. Екологічно освічена молодь стане основою для розробки та впровадження "зелених" технологій і рішень, необхідних для відновлення України та досягнення цілей сталого розвитку. Через формування екологічно безпечного способу життя та свідомості, молодь сприятиме збереженню здорового довкілля, що є запорукою здоров'я майбутніх поколінь.

Екологічні проблеми сучасності вимагають від системи освіти приділяти більше уваги формуванню екологічної свідомості, розуміння навколишнього світу і місця людини в ньому. Виховання екологічної культури молодого покоління допоможе відновити втрачену рівновагу і гармонію у відносинах "людина – природа". На сьогоднішній день є необхідність посилення впливу на духовну сферу особистості, формування етичного компоненту екологічної культури та виховання молоді. Подолання екологічної кризи залежить від морального вдосконалення людини, її культури і відносин із природою та іншими людьми. Якщо люди в найближчому майбутньому не навчаються дбайливо відноситися до природи, вони знищать себе. А для цього треба виховувати екологічну культуру і відповідальність.

Таким чином, екологічна просвіта молоді – це інвестиція в майбутнє України. Вона забезпечує формування покоління, яке усвідомлює свою відповідальність за довкілля та здатне будувати суспільство, що живе в гармонії з природою, що є критично важливим для сталого розвитку та успішної повоєнної відбудови країни.